

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

247. sz.
1912.

Vándorlás a Déli Kárpátokban.

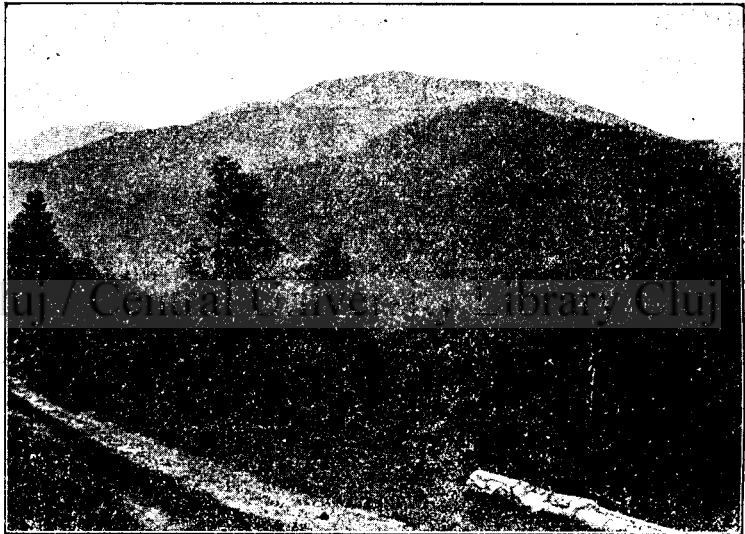
I. A Szurultól a Bulea-völgyig.

Irta: Dr. Ruzitska Béla.

Tájszépsegekben oly gazdag Erdélyünk déli részén határt alkotó Kárpát-hegyláncnak, kiemelkedő csúcsokban, mélyen bevágott völgyekben, gyönyörű éles gerincvonulatokban, víz-esésekben és tengerszemekben legbővelkedőbb része: a *Fogarasi-Havasok* hatalmas vonulata. Déli-Kárpátjaink e hosszú, érdekes hegyláncolatát, a sok természeti nevezetességért, kiváló szépségért, azután mivel aránylag könnyen megközelíthető, nem tulságosan nagy fáradsággal bejárható, megmászható, továbbá mivel néhány jól használható menedékházzal is el van már látva, a turisták különös előszeretettel keresik fel.

Ide tettünk mi is már több ízben jól sikerült, örökké emlékezetes, kedves kirándulásokat, melyek emléke újból ez örökké szép hegység érdekes sziklavilágába vonzott bennünket. Így az idei nyáron a Fogarasi-Havasok nyugati részének bejárását terveztük, kezdve az utat a Szurul hegycsúcson, folytatva a Negoion és végigmenve a gerincvonulaton a Bulea völgyig. Egy szép juliusi nap reggelén feleségem, egyik jóbarátunk és e sorok írója, élelmiszerekkel jól megrakott hátizsákokkal, vízhatlan köpenyekkel, erős szöges turistacipőkkel és hosszú hegymászó botokkal jól felszerelten, megindultunk ez útra, felültünk a Kolozsvárról Erdély belsejébe induló reggeli vonatra és ezzel déli 12 órakor Nagyszebenbe érkeztünk, honnan ebédelés utáni 2 órakor, a fogarasi vasút vonalán, a sóvárogva várt szép hegyek felé tovább indultunk. Utunk eleinte déli irányban a Cibin folyó széles völgyében vezet és Nagy-Talmács nagyközség közelében eléri a hegyeket. Itt szakad a Cibin folyóba a Hétbirák-Erdejének nevezett hatalmas hegységből eredő, tekintélyes nagyságú Cód folyó vize és itt szorúlnak össze a minden irányból lenyúló hegyek annyira, hogy távolról nézve, közöttük déli irányban kijárót nem is láthatunk. A tekintélyes szép község e hegyek aljába van építve és a vasúti vonal nagy kanyarodóval körüljárja azt, hogy azután egyenesen keleti irányba tartva, előbb a Cibin folyón áthaladva, szűk szorúlszerű völgyben, melynek oldalain hajdan erős várak állottak, melyeknek romjait most is látjuk, — a közeli Olt folyó völgyébe hatoljon előre. Csakhamar elérjük az újra

elszélesedő völgyben, az Olton átvezető nagy vashidat és innen már egészen közélről láthatjuk a Fogarasi-Havasok hosszú láncát és az annak nyugati részéből leginkább kiugró Szurul hegycsúcs széles hatalmas tömegét. Egyenesen déli irányban rövid ideig a szűk verestoronyi szoros északi felébe is betekinthetünk, a merre az Olt folyó elhagyja hazánkat és ahol vasúti vonal vezet ki Romániába; de a mi vonatunk a hidon áthaladva azonnal észak-keletre fordul s a termékeny, széles Olt völgyben folytatja tovább útját. Rövid idő múlva *Felek* községbe érünk, hol előre megrendelt vezetők a kocsival már vár reánk. Miután azonban már délutáni fél 4 óra van és a hegyek alján sehol alkalmas éjjelező hely nincs, a mai nap hátralevő részét előkészületekkel, bevásárlásokkal töltjük el és azután megtekintjük a Bruckenthal-féle régi kastélyt gyönyörű parkjával, mely most a nagyszebeni evangélikus hitközség tulajdona és abban tanítónő-otthont és üdülőhelyet tart fenn. Az éjet ebben a fejlődő, szorgalmas, üveggyárral bíró és legújabbban elektromos közvilágítással ellátott szász községben, turistavezetők házában töltjük el.

A SZURUL-HEGY TÖMEGE A KLOBUCSETRE VEZETŐ ÚTRÓL NÉZVE. (DR. RUZITSKA FELVÉTELE.)

Másnap reggel 4 órakor kelünk és reggelizés után falusi, rázós szekeren azonnal útnak indulunk a hegyek felé. A széles Olt völgyön déli irányban keresztülvágva, rendezetlen, rossz, igen köves mezei úton, alárohanó vadvizéken és kisebb patakokon átgázolva, körülbelül 1 és fél óra alatt a hegyek lábáig érünk és itt az előhegyek közül kifolyó tiszta vizü, sebes folyású, tekintélyes nagyságú *Riul mare* havasi patak mentén föl felé folytatjuk útunkat a *Jibrii* patakig, amelynek völgyében már sűrű lomberdőben haladunk még néhány kilométert feljebb, míg végre útunk egészen elvész és gyalog utakba, vagy járhatatlan erdei faszállító utakba megy át.

Itt leszállunk a kocsiról, rövid reggelit tartunk és azután sűrű, vén bükkerdőben, igen meredek úton, a Szurulról aláfutó

hegyvonulat kiemelkedő részén, a *Klobucsetnek* nevezett hegyre igyekszünk felfelé. Az idő elég kedvező, bár kissé ködös és szokatlanul fülledt meleg. Rövid félórai fárasztó mászás után az erdő csöndjében egyszerre csak zörejt hallunk, arra tekintve, gyorsan eliramodó özet pillantunk meg, mely közeledésünkre félénken tovaszaladt. Még feljebb a sűrű erdő egyes kis tisztásairól megkapó szép kép tárul elénk az óriási nagy, alól sűrű lomb, feljebb sűrű fenyőerdővel borított, legfelül pedig egynemű zöld gyepvel fedett és kitűnő havasi legelőt szolgáltató *Szurul* magas, széles hegytömegére, mely a Jibri völgy tulsó oldalán emelkedik. Mi e völgy jobb oldalának tetején, folytonosan emelkedő, de eléggé széles és használt erdei úton haladunk felfelé. Majd a hegygerincnyúlvány egy nyeregszerűleg alásülyedő részletén haladunk át és most már a sűrű fenyőerdőt is elérjük. A lomberdő itt csodálatos magasságra felnyúlik, úgy hogy a fenyőerdő e helyen csak körülbelül 1200 m. tengerszintfeletti magasságban kezdődik. A régen hatalmas nagy, vén erdőt azonban ugyancsak irgalmatlanul vágják és ritkítják, sőt egyes helyeken pusztító erdőégés is segített az erdő gyors kiirtásában, úgy hogy ily vidékeken mindegyre szabad kilátást kapunk a hegyekre és újra feltárul az imént már említett páratlanul szép *Szurul*-panoráma. A gerinc keskeny, meredek éléről pedig a keletre aláfutó mély Riul mare völgybe tekinthetünk messze be.

Újabb fárasztó emelkedés után, igen rossz, meredek és köves úton a fenyőerdő felső határát érjük el és most már többnyire havasi gyepen, csak néhol köveken és törmeléken át, emelkedünk tovább a *Szurul*-ról aláereszkedő *Rakoviceán*-nak nevezett széles, de nagyon meredek hegyhátán. Eközben a már azelőtt is finom ködben úszó *Szurul* tetőről, egyre sűrűbb ködfoszlányok ereszkednek alá, melyek hűvös és nedves párájukkal mindent beburkolnak. Folytonos fárasztó mászás közben 11 óra körül, végre a *Rakoviceán*-sztinához jutunk, hol éppen javában folyik a sajt készítés munkája. Ugyanis a reggel fejt júhtejből a túró kiválasztva, most főzik a bálmost és szűrik át vászon ruhán a zsenticének (zer) nevezett savót.

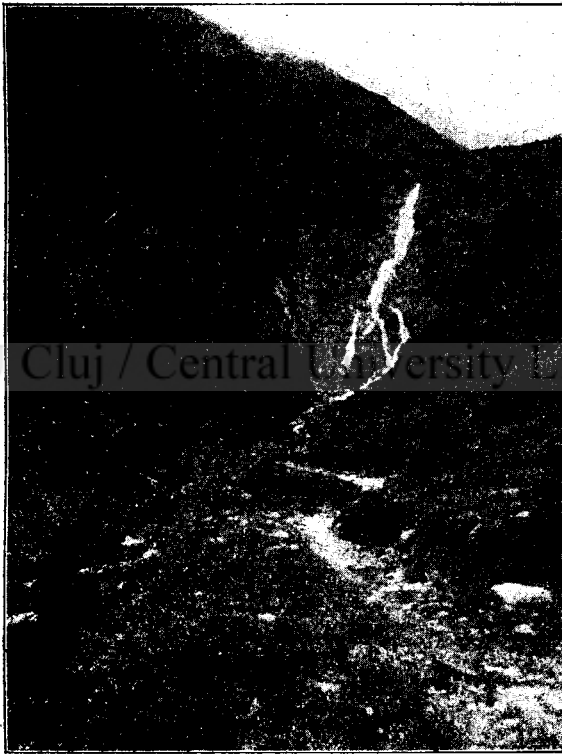
Miután a hegygerinc mentén való mászásunkban az utolsó órákban sehol vizet nem találtunk, meglehetősen megszomjaztunk és rövid pihenőnk a sztinánál arra használtuk fel, hogy a kellemes, gyengén savanykás-édeses ízű zsenticével oltsuk szomjunkt. Félórai pihenés után a meredek, csupasz, néhol nagyon köves, más helyen azonban alacsony havasi gyepvel fedett *Rakoviceán*-gerincen mászunk fel a *Szurul* tetejé felé. Innen azonban még mindig 500 méternyi emelkedésünk van a csúcsig. A mily szép lehet itt a járás, e szabad kilátású helyen, tiszta, világos, napos időben, annyira kellemetlen most, az időnként nagyon sűrű nedves ködben. Néha olyan sűrű köd vesz körül, hogy a pár lépésre hátramaradó társunkat már nem láthatjuk és hangos kiáltással kell a hátramaradónak a haladás irányát jelezni. Néhány perc múlva, egy-egy hevesebb szélroham szétszaggatja a ködöt és felhőket, amikor mint valami álomkép, rövid időre, az egyre közeledő főgerincvonulat irányából, gyönyörű szép, valódi alpesi, magas hegyi sziklatájkép tárul elénk. A völgyek legfelső köralakulag elszélesedő, magas sziklafalaktól környezett, om-

ladásos mély cirkuszteknői látszanak, melyek itt a hegyvonulat tetején oly csodálatosan vadregényesek. De nem soká gyönyörködhetünk e felséges képben, sem pedig az egész közelben kiemelkedő félgömb alakú, meztelen Szurul-tetőben, mert a köd mindent újra leborít, teljesen eltakar. Mi azonban fáradhatatlanul tovább haladunk és ha nem is láthatjuk mászásunk eredményét, a magasságmérő mégis jelzi, hogy már 2000 méter magasságba felértünk. Rövid idő múlva 2100 méteren is felül vagyunk és a meredek oldal enyhül, tetőre értünk fel. Ez a Rakoviceán teteje. Ekkor rövid időre újra szétszakad a köd és mi jobbra magunk előtt, alig 1 kilométer távolságban meglátjuk a háromszögellési jellel ellátott Szurul tetejét. Ez újabb erőt ad, a folytonos fárasztó mászástól már-már kimerült tagjainknak és gyors léptekkel a csúcs felé törekszünk, abban a reményben, hogy e ködtengerből talán mégis csak nyílik egy kis kilátás. A *Szurul tetején* (2280 m.) pihenőt tartunk és várjuk a kedvező alkalmat, amely bizony ugyan csak várat magára, de azért néha-néha mégis alátekinthetünk a nagyszerű hegyoldalakra, nyúlványokra, az azok között óriási mélységre aláereszkedő sötét völgyekre, sőt mintha néha az Olt síkságát is megpillanthatnók a messzi távolban. Mily páratlanul szép, megkapó és messzeterjedő kilátás lehet, tiszta, napos időben e magas, szabad, előre tolt, hatalmas, csupasz hegy tetejéről! Így azonban inkább csak sejtve a láthatókat, vissza kellett fordulnunk, mert az egyre erősödő, hűvös, nedves szél tűrhetlenné kezdett válni.

Délkeleti irányban, mindenütt a gerincevonulat és az ország-határ mentén a *Budiszláv* (2345 m.) nevű kiemelkedő hegy-csúcs felé vesszük útunkat; miután azonban már 1 óra is elmúlt, a gerincevonulat egy nyeregszerű, mélyebb és védettebb részébe igyekszünk, hol pihenőt tartunk és megebédelünk. Ez alatt néha a nap is ránk pislogott és már abban a reményben ringatjuk magunkat, hogy nemsokára egészen ki fog derülni. Elvezve a felséges kilátást és a pihenés gyönyöreit, hamar elmúlt az e célra szánt egy órai idő.

Eközben újra beborúl és heves, igen hideg nyugati szél kezd fújni, melyben csendesen ülni nem lehet és amely a felhőket nagy sebességgel úzi, kergeti. Tovább indulunk és a vörös jel, valamint az ország határát jelző gömbölyű, cementezett, sütőkemencékhez hasonló határjelző halmok mentén haladunk tovább. Kezdetleges, elég meredek és kőves turistaösvényen kigyózáva, kanyarogva mászunk felfelé a 2345 m. magas *Budiszláv* hegy csúcsára, melyen azonban a sűrű felhők és a megerező eső miatt semmit sem láthatunk, pedig bizonyára igen szép kilátás lehet a közeli vad, sziklás hegyekre, ormokra és oldalakra. Eközben mintegy 3 óra körül, sötét, ólomszürke felhők közelednek nyugat felől, melyekben vakító villámok cikáznak és ágyudörejszerű dörgés reszketteti meg a levegőt, mely a sziklafalakról visszaverődve rémes csattogássá és morajjá változik át. A szél egyre hevesebben fúj, az eső pedig sűrűbben hull és mi jó köpenyegeink dacára kezdjük érezni a nedvességet. Most már a Budiszláv tulsó déli oldalán haladunk lefelé, magas fűben, lubickolva a sok vízben, hangos jeleket adva egymásnak, hogy el ne maradjunk és el ne tévedjünk

ebben a felhőszakadásszerű borzasztó időben. Egy-egy hatalmas villámlás és nyomban rákövetkező dörgés után, újult erővel tör ki a zivatar, végül pedig minde borzalmasságok betetőzéséül, sajátságos zörgő, zakatoló hang kíséretében még nagy jégeső is ér utól. Oly sűrűen hull a jég, hogy pár perc alatt fehér tőle a hegyoldal és csuklyáinkon át egészen jól érezzük a hevesen hulló jégszemek kopogását. Mi pedig eközben vezetőnk után, törhetetlenül haladunk előre. Mit is tehetnénk egyebet e gyepes, sík hegyoldalon, hol semmi védelmet, vagy csak legkisebb menedéket nyújtó helyet sem látunk. A faréigion messze felül, a pusztá szabad hegytetőn vagyunk, hol még kiugró, vagy kiemelkedő sziklafal sincs. Így azután elcsüggedve bandukolunk tovább a hegyoldal déli, romániai oldalán, várva ez itéletidő végét!

SERBOTA VÍZESÉS.

(DR. RUZITSKA FELVÉTELE.)

És valóban nemsokára, mintegy félóra múlva, az eső csendesedik, a heves szél eláll, a felhők magasabbra emelkednek, újra nappalodni kezd és mi is előbúvunk csuklyáinkból, hogy a környezetet kissé közelebbről szemügyre vegyük. A gerincvonalat egy mélyedése felé közeledünk, melyen a gyalogösvény sziklák között, mintegy kapun vezet át és most az országhatáron átlépve, újra hazánk területén vagyunk. Itt kis pihenőre megállunk.

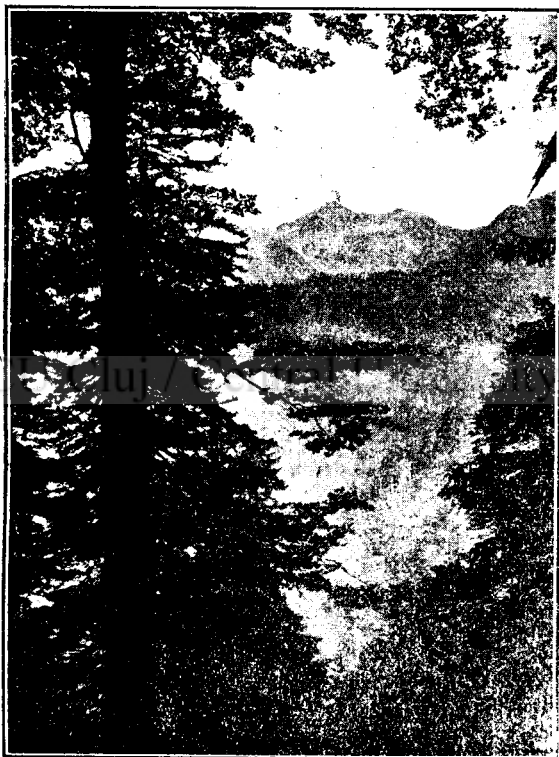
Magunk előtt tekintélyes magasságu, meredek, csupasz sziklából alkotott, kiugró tornyot látunk, melyhez egy keskeny

földnyelv vezet át. Csodás egy látvány ez a magára álló, kiemelkedő, hegyes sziklamaradvány, mely mögött mindjárt óriási mélység tátong. Ez a mélység a Riul mare patak egyik legfelső völgyágának cirkusteknője, melynek alján tekintélyes nagyságu tengerszemet pillant meg szemünk. Ez a *feleki-tó* (Lacul Avrigului, 2011 m. magasságban).

Gyönyörű látvány ez a sötétkék színű, tiszta vizű tengerszem, itt a 2426 m. magas Csorta (Ciorta) hegy borzasztóan sziklás, törmelékes oldala alatt, abban a kör alakú, mély üstlőz hasonló, szűk, csupa óriási sziklaoldalakkal környezett völgy legmélyén. Déli irányban a hatalmas, csipkézeltélű *Csorta* hegyesúcs emelkedik ki a vonulatból, eredeti tervünk szerint útunk következő célpontja, melynek tualaku esúcsán ott kovályognak még a felhők. Különben is az egész égboltozat annyira borús, minden oly nedves és a finom sűrű eső újra szitálni kezd, hogy mi eredeti tervünket, mely szerint mindenütt a hegygerincen a Csorta, Skára és Moskával esúcsokon át, estére a Negoj menedékházhoz menjünk, közös elhatározással megváltoztatjuk, mert e nehéz útíterv kivitelezése vad vidéken, ily időjárás mellett lehetetlennek, célszerűtlennek, sőt egyenesen vakmerőnek látszik. És így bár nehéz szívvvel, de állítjuk, hogy vezetőnknek igaza van és az ő tanácsát követve, a feleki tóhoz ereszkedtünk le, majd a Riul mare völgy e legfelső részén végig haladva, a fenyőerdő határa közelében levő pásztorkunyhóhoz (a Sztina buná-hoz) megyünk le. Így is nehéz útunk van, mert legalább 200 métert kell csupa éles, rendetlenül egymáson heverő kőtörmeléken a tőig felfelé másznunk, melynek közelében sok, még a térről megmaradt havat találunk és az átmedvedett, kásás havon kell tovább haladnunk. Nemsokára az első völgysziklatorlaszhoz jutunk el. A nedves, lapos és síkos sziklákön nagynehezen leszállva, a völgy hosszúranyúlt, párhuzamos falu, mindazonáltal elég széles részébe jutunk le, hol a sok görgeteg és omladék között, már dús legelők vannak, melyeken birkanyájak legelésznek és vad kutyák, minket mint szokatlan idegeneket, mérges ugatással fogadnak. Még tovább haladva, újabb moréna-szerű völgytorlaszhoz jutunk, melyen a tóból kiömlő és aláförtető hóvízú patak, csinos vízésés alakjában esik alá a mélységbe. Eközben sűrű köd ereszkedik a esúcsokról alá és rövid idő alatt a felhők közepében vagyunk, majd újra hevesebb szél támad, a felhők felemelkednek és zuhogó eső veszi kezdetét. Ily feltűnő gyorsan változik itt az idő.

Jó órai mászás után, szakadó esőben, végre elérjük a sztínát, hol a földön heverő zsákokon, méltóságteli nyugalommal ülő és egy juh bőrének szőrtől való megtisztogatásával foglalkozó öreg juhász (a bács) barátságosan fogad és helyvel kínál meg. Megérkezésünk azonban őt, nem épen tiszta munkájában, legkevésbé sem zavarja és femsőséges, patriarchális nyugalomát megtartva, szívesen lát ugyan, de csak ritkán fordul egy-egy kérdéssel felénk. Egészen természetesnek találja, hogy hozzá betértünk. Már a fiatalabb pásztorok és pásztorfiuk, összesen négyen, sokkal beszédesebbek, kíváncsiabbak, de román nyelvbeli hiányos tudásunk miatt, a beszélgetés csak akadozva folyik. Ezalatt körültekintünk a sztina belsejé-

ben néprajzi tanulmány céljából. E pásztorkunyhónak falai nagy lapos, csillámpala kövekből és sziklatuskókból vannak összerakva, de úgy, hogy e kövek közötti réseken és hézagon mindenfelé kitekinthetünk és a szél is minden irányban szabad útat talál. E falakra gerendákból ácsolt és fenyőfadeszkákkal befedett fedél van felrakva, melynek nyílásain a füst szabadon elszállhat. A sztina hátúlsó része kamara és egyúttal raktár, melyben szőrüktől megtisztított, egész júbőrökből varrott nagy zsákokban az idei júhtúrótermés van légmentesen elzárva és elraktározva. Képzeltető, hogy e 10—15 túrószsák mily avas szagot terjeszt a sztinában, csak az a szerencse, hogy szellőzésről bőven gondoskodva van. A kunyhó falának egyik oldala mellett van a szabad tűzhely, melyen óriási nagy vö-

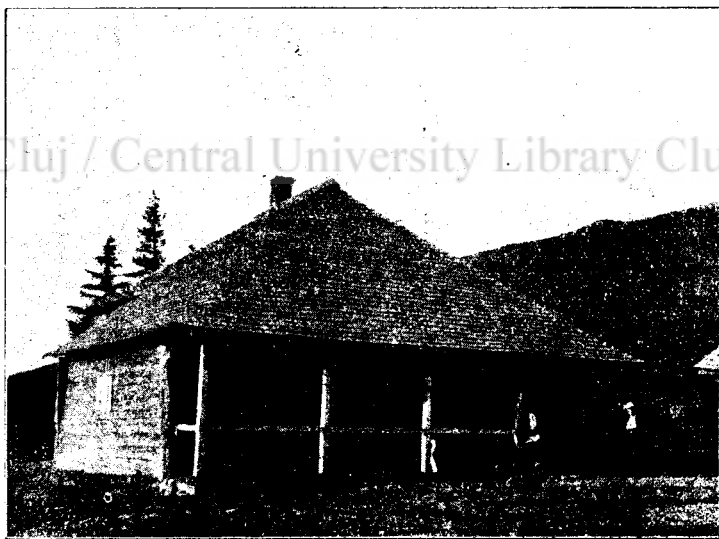
KILÁTÁS A WOLF K. ÚTRÓL A NEGOI FELÉ.

(DR. RUZITSKA FELV.)

rösrézüstben most is fő valamilyen tejtermék. A tűzhely közelében van a fenyőrudakból összetákolt és báránybőr bundákkal fedett széles lóca, mely fekvőhelyül szolgál és amelyet szives házigazdáink nekünk ajánlanak fel. E lóca körül a fal hézagai mohával be vannak tömve és így itt a szél s légvonat kevésbé érzik. Első dolgunk már most az, hogy a lobogó tűz mellett, átázott nedves ruháinkat megszársítsuk. Azután teát főzünk, tejet iszunk és szűk helyünkön elrendezkedünk. Így azután nemsokára, már hat óra körül szürkülni kezd, hiszen az ég amúgy is ólomszürke vastag felhőtakaróval van fedve, melyből folyton bőségesen hull az eső. Ezalatt a völgy, külön-

böző részeiből lehajtott birkacsordák a sztina melletti bekerített helyre beérkeznek, a mire a pásztorok a júhok (mintegy 350 darab) megfejtéséhez hozzá fognak, amely művelet körülbelül 1 órát vesz igénybe.

Már egészen besötétedett, mire a pásztorok a sztinába visszatérnek és a vacsora elkészítéséhez hozzáfognak. Mi ezalatt már saját készletünkől megvacsoráltunk, mindazonáltal szívesen elfogadjuk a szemünk láttára frissen elkészített puliszkát, mellyel megkínáltak és a melyet friss, kövér júhtejjel, tejes-puliszka alakjában jó étvággal elköltünk. Viszonzásul már most mi főztünk júhtejből csokoládét és azzal házigazdáinkat, a bácsot, a pakulárokat és a pásztorfiukat megkínáltuk, akik nagy élvezettel szüresölték e kellemes ízű italt, meg a forró, jólesően melegítő teát. Barátunk, ki még legtöbbet tud oláhu, élénk beszélgetésbe elegyedik e felette egyszerű, de józan, becsületes és tisztességtudó emberekkel, kiknek egyhangú életmódját végig nézni és tanulmányozni mindnyájunkat nagyon érdekelt. Így az est, noha azt csak egy szál gyertya és a labogó tűz fénye mellett, nem is valami kényelmes turistaházban töltjük el, mégis elég hamar elmúlt és a napi nagy fáradtság után pihenésre vágyunk.

A NEGOI MENEDÉKHÁZ (1546 M.)

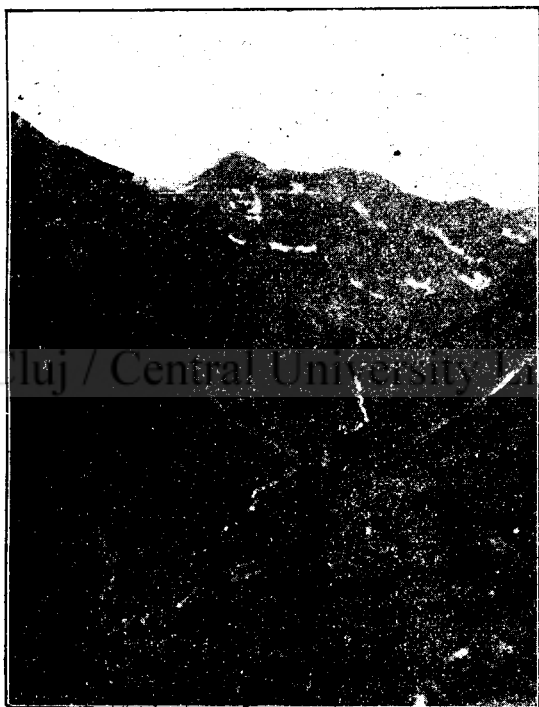
DR. RUZITSKA FELVÉTELE

A pásztorok a tűz körül, a sztina nem éppen kifogástalan tisztaságú földjére heverednek, nagy báránybőr bundáikba burkolóznak és csakhamar elalszanak. Közülök egy azonban egész éjjelre a júhokhoz ment ki örnek. Mi lócáinkra ledőlve, aludni próbálunk, a mi azonban a szokatlan környezetben, kényelmetlen helyzetben, szemetbántó füstben és szellős, hideg légkörben eleinte nehezen megy, később azonban mégis csak elnyomott a fáradtság, elaltatott az eső zúgása és a szél fúvása, s reggelig elég nyugodtan pihentünk.

Reggel első dolgunk volt az időjárást kikémlelni, de bizony az nem volt valami biztató. Egész éjjel esett az eső és még most

sem állott el, úgy, hogy egyelőre gondolni sem lehetett a tovább indulásra. Ezért újra visszafeküdtünk pihenőhelyeinkre és vártuk a jobb idő bekövetkezését. Majd nagy érdeklődéssel végignéztük a juhok újbóli megfejtését, legelőre kihajtását és az erre következő sajt készítés körülményes munkáját; az egyesített esti és reggeli tej oltóval történő megalvasztását, a kiválasztott júhtúró (kás) összegyűjtését, megsűrűsítését, kipréselését, azután a leszűrt maradéktej felfőzése útján előállított bálmos készítésének módját. Mindezen előállított tejtermékeket azon frissében meg is izleltük.

Ezalatt az eső elállott, a szél a felhőket kezdte szétfújni és a vadregényes sziklás völgy, valamint a meredek, csupasz oldalfalak láthatókká váltak. Mily gyönyörű látvány ez a magas alpesi völgy és mennyivel szebb volna az, napos, derült, szép

A NEGOI MENEDÉKHÁZTÓL KILÁTÁS A SZÁRÁTA VÖLGYRE ÉS A KIS NEGOIRA. (DR. RUZITSKA FELV.)

időben, a midőn a környező csúcsok tiszta ormai zavartalanul láthatók. Most még sűrű felhők gomolyognak a legmagasabb csúcsok körül. Mi ezalatt gyorsan csomagolunk és útra készülődünk, házigazdánk vendégszeretét megköszönve, szivességét egy kevés dohánnyal és csengő pénzzel meghálálva, reggeli 9 óra után útnak indulunk. A szófukar öreg juhász ekkor sem zavartatja magát, kezet ad, szívesen búcsuzik, de helyén ülve folytatja munkáját.

Eleinte a patak mentén haladunk kissé lefelé mindaddig, míg a völgy keleti oldalából sebesen alárohanó másik patak ömlik ebbe és az így alkotott félszigetszerű meredek hegynyúlvány végéig érünk, hol szép kis vízesés és a sziklák között

zuhogó látható. Itt még most is felismerhető a katonai térképen jelölt sztina dintre izvoáre-nak romja, de ezt már elhagyták és nem gondozzák. Azután a völgy keleti oldalára kezdünk sűrű törpefenyő és borókabokrok között vezető szűk gyalogösvényen felmászni, hogy a Skára csúcsról aláereszkedő *Skárisora* nevű meredek gerincvonúlatra feljussunk. Gyönyörű körkép tárul fel szemünk előtt egyrészt a magas hegycsúcsok felé, másrészt pedig a mély Riul mare völgy és az Olt széles síksága felé; de a levegő még oly ködös, felhős és páratelt, hogy a kilátás nem elég tiszta, messzeterjedő. Nemsokára igen sűrű törpefenyők között kell útunkat déli irányban a gerincvonulat felé folytatnunk, miközben a földig érő teljesen vízes, hozzánk csapodó fenyőágak újból átnedvesítenek. Nem esik az eső és mégis lucskosak vagyunk. Végre azonban a gerincvonulat tetején, elérjük azt a széles gyalogútat, amely itt a 2313 m. magas Skára csúcs közelében Romániába átvezet. Eleinte ezen akartunk legalább a Skára csúcsra felmenni — ha már tegnap az érdekesnek ígérkező Csortát el kellett hagynunk — és a csúcsról nagy köralakú kerülővel a Negoj menedékházhoz lemenni, de miután a csúcsok most is állandóan sűrű felhőkben voltak az odamenetelt teljesen hiábavalónak találtuk és így a sztina Puha felett elvonuló régi Negoj útra térve, először a *Porumbácsol* völgyön át, majd a *Puha csúcs* alatt elhaladva és azt körüljárva, végtelennek látszó borókafenyő bokrok között, a *Serbota völgy* felső részébe megyünk át. Itt közvetlenül, a köveken és törmelékeken alázuhogó, feltűnően hosszú és szép *Serbota-vízesés* fölött haladunk el, mire a völgy tulsó, keleti oldalának tetején levő Negoj menedékház (újabbban «Gutt Róbert menedékház») felé ereszkedünk le. Utközben a gyepes havasi rétről, a vízesés alatti völgyrészletben, hosszú vonalon át egészen jól követhetjük a most általában használt és a szebeni szász Kárpát-Egyesület által épített s fenntartott kényelmes új Negoj-utat, melyet «*Wolf Károly út*»-nak neveznek. Ez a Felső-Porumbák falú feletti elhagyott üveg-hutától indul ki és rajta 4 óra alatt a menedékházhoz kényelmesen el lehet jutni.*

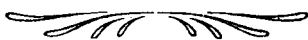
Rövid mászás után, déli 1 óra körül az 1546 m. magasságban fekvő menedékházhoz érkeztünk, hol már kényelembe helyezkedhetünk, alaposan megszáritkozhatunk és azután nyugodalomban megebédelhetünk. Ezalatt alatt az Olt völgyében egészen kiderült és a községek, sőt még a távolban felismerhető Nagyszeben vidékén is kisütött a nap. Így a menedékházról északra, nyugatra és keletre feltáruló szép kilátásban zavartalanul gyönyörködhetünk, csak déli irányban a magas csúcsok felé gomolyognak még a felhők és a rongyos ködfosz-lányok, melyek között csak néhány percre bújnak elő a csúcsok. Ilyenkor azután minden szem a nagyszerű *Szárata-völgy* és az azt koszorúzó Berger-csúcs, Kis-Negoj és Serbota-csúcs felé fordul.

Majd hevesebb szélroham újra felhőket hoz, melyek vad kergetőzéssel és gomolygással hömpölyögnek át a Serbota-völgyön felénk. Pár perc múlva elérnek minket és újra köd-

* Lásd *Erdély* 1909. évf. 35. oldal. Gerincvándorlás a Fogarasi Havasokban

ben vagyunk, de a szél bömbölve rohan tovább, magával sodorva e sötét gomolygó felhőket, mire esni kezd az eső. Alig félóra múlva újra kiderül, nyugat felől kisüt a nap és mi a Szárata völgy aljából felnyúló s a Serbota csúcs alá leereszkedő óriási nagy félkör alakú, pompás szivárványban gyönyörködhetünk. Úgy látszik, ezzel kitombolta magát az idő, mert estére derülni kezd, még a hold is előtűnik délnyugati irányban a csipkeszerűleg szakgatott és kivágott gerincevonalat mögül, melyre szándékunk van holnap felmenni és a Negoit megmászva, tovább keleti irányban a Bulea tóhoz lemenni. Abban a reményben, hogy ez útunkhoz a mainál kedvezőbb időt kapunk, pihenőre térünk a jó katona-ágakkal felszerelt turistaházban.

(Folyt. köv.)

A havasreketyei vízesésről és még valamiről.

Junius végén, egy keddi nap reggelén keltem útra negyed magammal, hogy régi ismerősömet, a havasreketyei vízesést (mikor útoljára meglátogattam, még retyicelinek hívták) felkeressem. Nem akarom e gyönyörű s már nem is olyan nehezen megközelíthető természeti szépséget az Erdély olvasói előtt felfedezni. Hiszen számos turista ismeri már személyesen, aki pedig csak hírét hallotta, ne cikket olvasson róla, hanem láto-gassa meg és gyönyörködjék benne. Bizonyára nem fog csalódottan visszatérni útjából, különösen, ha nyitott szemmel nézi a képnek hozzáméltó keretét is, a Székelyó patak szorosát, a fenyvesekkel borított bérceket, a sziklák közé zárt rohanó hegyi patak kőközeit s mindezek mellé tele tüdővel szivja magába az éltető, üdítő fenyves levegőt.

De rátérek útunknak, sőt amit most még fontosabbnak tartok, útitársaimnak leírására. Utitársaim három. 14—15 éves gimnázista gyerek. A legnagyobbik jól megtermett nyurga fiú, labdarugástól erős lábai már egyszer fényes próbát álltak ki a gyalogolásban. A két kisebbik eddig bizony az Árpád-csúcsnál messzebb még nem gyalogolt. Az izgalom öröme égett kipirúlt arcukon már akkor, mikor vonatra szállottunk, hogy Bánffyhunyadiig zónázzunk, kihasználni a megboldogult zónarendszer végső napjait, hogy ne vágjon majd zsebünkön nagyobb eret a Máv. Ujság volt először a bánffyhunyadi hetivásár, egy valóságos, mozgalmas, színes néprajzi kiállítás; érdeklődéssel szemléltük a kalotaszegi csoportokat, a kaszát vásárló havasi oláhokat, a csuprot, a kendő árust stb. stb. eféléit. Egyik apró turista le is fényképezte őket, nemkülönben a barompiacón a fehér meg fekete lábasjóságokra alkuvó csoportokat is. Érdekelte minden őket, hiszen ilyet nem láttak az iskola folyosóján fityegő képeken sem. Minderre ráértünk addig, míg a három óra múlva csatlakozó ke-leceli vicinális indult, hogy odább döcögtesse Nagykalotáig.

Hogy ez a Kelecelen vakon végződő vicinális miért indul csak három óra múltán a kolozsvári személyvonat érkezése után, azt mondják meg a Máv. bölcsei. Egyébiránt nekünk ez a három óra épen alkalmas volt a vásár megtekintésére. Forró déli napon 12 és 1 óra között szállottunk le a vonatról s indultunk neki Meregyónak. Itt, hegyre fel a nagy meleg, meg az élelmet magában foglaló háti zsákok elbágyasztották kezdő turistáinkat, de róttuk azért az utat Meregyón át egészen a Ruzsinásza hegy oldalában lévő kis erdőig, ahol árnyékban kötöttük el egy kissé későn, úgy két óra után jól megérdemelt ebédünket. Kellott is az erő az 1100 méternél magasabb Ruzsinásza megmászásához. Megizzasztotta bizony ez régi ismerősét, jómagamat is, de meglepetéssel vették tudomásul az új turisták a hegy tetején, hogy az 1000 méteren felül lengedező szél nyári napfényben is begomboltatja velünk a kabátunkat. Még nagyobb meglepetés volt az útitársakra a tőlünk nyugatra terpeszkedő hatalmas Vlegyásza oldalában levő 3 terjedelmes hófolt, mert június végén lévén erre a látványra aligha számíthattak. No lesz is mit mesélni az otthonmaradottaknak. Alaposan meg is látszóveztük e havat s fényképezőgépen is megörökítettük nagyobb hitelesség okáért. Föltűnedezték már Havasrekettye (tavaly még Retycel) apró házai is s mivel a nap lement a Vlegyásza háta mögé, mi is lemásztunk a Ruzsinásza háta mögé. Itt aztán az E. K. E. barátságos vendéglőjének tornácáról élveztük a fris havasi levegőt s nemsokára jó puha ágyban az üdítő álmat. Másnap reggel 4 órakor kezdődött a nagy nap...

Igaz ugyan, hogy címül irtam a havasreketyei vízesést, de azt is nyomban megígértem, hogy nem akarom ezt most felfedezni. Gyönyörű az odavezető út, már harmadszor járom meg két év alatt, de mindig szebbnek és szebbnek találom. Gyönyörű a vízesés is: kivált így nvár elején nagyon bővízzű hiszen oda fenn még most tavaszodik. De gyönyörű látni a három diákturista lelkesedését is, leolvasni arcukról azt az örömet, nagy büszkeséget, ami eltölti őket ez igazi, hamisítatlan természeti szépség látásakor. S erről a három diákról jut az eszembe az a «még valami», amiről itt szót tesztek. Ott kezdem, hogy még márciusban közölt a Junventus című diákuj-ság egy cikket, amely szól az angoloknál megkezdett s újabban Németországban is bevezetett és igen jól bevált «boy-scouts, Pfadfinder» csapatokról.

Diákokból állanak e csapatok, akik a katonai foglalkozásoknak mindama ágait tanulják, amire a turistának szüksége van. Sátorat vernek, szabad ég alatt tanyáznak, főznek, sütnek s főképpen a térképolvasást, távolságbecslést, irány-meghatározást s mindazt a sok aprólékos, de igen fontos megfigyelést gyakorolják, ami minden valamire való katonának s turistának egyaránt elengedhetetlen tudománya kell, hogy legyen. Nem marad el semmiesetre a baleseteknél szükségessé váló első segélynyújtás gyakorlása sem, amihez igazán minden intelligens embernek értenie kellene, pedig az egészségtan-tanár katedrai magyarázata hamar elpárolog az iskolás ember fejéből, nem is számítva azt, hogy ilyesminek a megmagyarázására nem is elég az élőszó, meg a feketetábla, meg a kréta. **egyéb gyakorlás nélkül.**

Hogy aztán az ilyen diákcsoportok, mikor már fokozatosan hozzászoktak a meneteléshez, még a szabad levegőhöz, mennyire használnak a saját egészségüknek, mennyire más lesz a látókörük, mennyire hasznát veszik gyerekkorukban szerzett ügyességüknek majdan az önkéntesi év idején, azt mindenki könnyen beláthatja. Az ilyen diákcsoportok szervezetéről, feladatáról s több eféléről bővebben nem szólok. Eleget cikkeznek erről bizonyára az iskolaügyi szaklapok, ha nálunk még nem, talán a németeknél.

Érdekes azonban e kérdéssel foglalkozni s figyelmébe is ajánlom különösen a természetrajzzal s az ifjuság testgyakorlásával hivatásosan foglalkozó tanároknak. Olvassák el figyelemmel Szilágyi Gyula nagyszebeni áll. főgimnáziumi tanárnak Erdély XXI. évf. 5. számában közölt cikkét, a bevezető része aranyigazságokat foglal magában.

Ha ezt a kérdést, a diákturistaság helyes alapokon való fejlesztését folyóiratunk, az Erdély felszinen tartja s ezzel különösen az arra hivatott szaktanárok között a kérdés megvitatására alkalmat és teret nyújt, megbecsülhetetlen szolgálatot tesz elsősorban is az ifjuság egészségügyének, de hozzájárul annak az egészséges nemzedéknek a létrejöttéhez is, a mely nem kávéházi bölcsekből és aszfalttudósokból, hanem igazi megértő, megismerő, a turistaságot kedvelő és nem leki-csinylő emberekből fog állani.

Mondjam-e még azt, hogy a havasreketyei vizeséstől visszatérőben apró turistáim nem kimerülten, hanem már edzettebben s már hozzáértőbben mászták a Ruzsinásza még meredekebb déli oldalát. Amikor pedig újból vonatra ültünk, nem a felhálaistenkedés hangja hagyta el ajkukat, hanem inkább a sajnálkozás, hogy ez érdekes és élvezetes kirándulásunk már ilyer hamar véget ért.

D. G.

Gyermekfürdő Vizaknán.

Az a rendkívüli érdeklődés, mely napjainkban a gyermek felé irányul, számtalan üdvös intézménynek lett az előidézője. Ilyen a vizaknai gyermekfürdő. A vizaknai tavak sótartalma körülbelül 12% ; ily erős víz használata azonban a gyermekek részére nem ajánlatos. Ez a körülmény, vezette *Nestera Jenő* bányatanácsost, a fürdő igazgatóját arra a gondolatra, hogy a gyermekek részére külön fürdőt létesítsen. Így nyílt meg ez év jún. 15-én az első gyermekfürdő. Felépítése és berendezése mintegy 26 ezer koronába került. De ez még csak a kezdet, a jövő tapasztalatai fogják megmutatni a további fejlődés méreteit. Jelenleg a gyermekfürdő-telepet rácsos kerítés veszi körül, ezen belől van az izléssel épült fürdőház és a vasbetonból készült fürdőmedence. A kettő közé széles játszótér esik, melynek homokbuckáiban a gyermekfürdő által nyújtott játéksze-

rekkel a gyermekek vidám játékot csapnak. Maga a fürdőmedence 30 m. hosszú és 15 m. széles, mélysége pedig 20–70 cm. Higiénikus szempontból vízére nagy gondot fordítanak. Azonkívül, hogy hetenként többször teljesen kimossák és új vízzel töltik meg, folytonos ki- és beáramlással víze állandóan kicserélődik és pedig nemcsak természetes sósvízet, de édesvizet is tartanak bele, úgy, hogy a medence vízének sótartalma 4–5 százalék. A gyermekek fürdésére és játékára külön személyzet ügyel, általában a gyermekfürdőben folyó vidám életet pontosan körülírt fűrdőrend szabályozza. A fürdőt 3–10 éves mindkét nembeli gyermekek látogathatják és pedig a játszótérrel d. e. 8–12-ig és d. u. 2–6-ig, a fürdőt pedig akkor használhatják, amikor a viszonyok számbavételével a fűrdőorvos azt megengedi. A 3–6 éves gyermekek csak kísérelvel tartozkodhatnak a fűrdőtelepen. A 6 éven felüli gyermekek kísérel nélkül jöhetnek, mert felügyeletüket a fűrdőigazgatóság vállalja el, azzal a kikötéssel, hogy a személyzetnek szűftogadni tartoznak. A gyermekek fűrdő és játszóruháinak beszerzéséről, tisztántartásáról és megőrzéséről a szűlőknek kell gondoskodniok. A medencébe való fűrdéskor a fűrdőruha viselése kötelező. Az így létesült gyermekfűrdőnek elsősorban gyermekegészségügyi szempontból van nagy jelentősége. Hogy a szűlők ezt méltányolták, mutatja a gyermekfűrdő felkarolása: fennállásának most végéhez közeledő első évében is már 60–70 volt azoknak a gyermekeknek a száma, akik naponként felkeresték. De a vízaknai gyermekfűrdő szociális szempontból is érdemes alkotás: sós vízével és levegőjével a tengerre menni nem tudó szegényebb tisztviselők gyermekei részére pótolja a tengeri fűrdözés jótékony hatásait.

(Néptanítók L.)

A Zichy-barlangban.

Sötét barlangnak szája tátong,
Csörtet ki rajta tiszta, hús patak.
Tovább mohos, zöld sziklafalról
Ömlik le, mint tajtékzó zuhatag.

Sötét barlang bolttá borúl bent,
Majd keskenyül összébb-összébb lapúl,
Hogy meghajolva kúszhatunk csak,
Tapogatózva, halkán, szóltanúl.

Alá bocsátkozunk a mélybe,
Lihegve fölfelé kapaszkodunk.

Itt balra, amott jobbra térünk,
Előre-hátra csúszva bökölünk.

Csodás alakú cseppkövek hogy
Csillognak itt, varázslattal tele!
Mikéntha egy tündérvilágnak
Megdermedt búbája fénylene.

S mi tarka színek! Váltakoznak:
Fehér, vörös, zöld, sárga, fekete,
Itt kék, ott barna, rózsza, szürke
Pompázó színeknek végetlene!

A víz rohanó áradatja
Harsogva, zúgva, bűgva tör tova.
Majd csendesül, mi nesz se hallszik,
Csak egy lehulló csepp ha koppana.

Itt szűk mederben futja útját,
Amott kerek, mély tóvá szélesül
Néhol sekély, aljára látni,
Máshelyt örvénylik feneketlenül.

Csak életnek nem lelsz nyomára,
Egy árva fűszál, kis bogár sehol,
Nacsak lámpánk halvány sugára
Denevért nem riaszt föl valahol.

(Rév.)

Versényi György

Egyesületi élet.

Az E. K. E. központi ülései. Az E. K. E. tisztikari tanácsa július 12-én délután 4 órakor és később 5 órakor központi választmánya ülést tartott. A tisztikari tanácsülésen elnökölt dr. Jékei Dániel táblabíró alelnök és az ülés a választmányi ülés előkészítésével foglal-

kozott, majd 5 órakor kezdetét vette a központi választmányi ülés, ameyen elnökölt dr. Szádeczky Lajos első alelnök, jegyzett Merza Gyula, előadott M. Kovács Géza főtitkár. Az ülésen jelen voltak még: Werger István főellenőr, dr. Török Imre, Sárdi Lőrinc és dr.

Eisler Mátvás egyet. m. tanár. Elnök megnyitván az ülést, jelentést tett a választmánynak, arról a mérhetetlen csapásról, amely érte az egyesületet Pap Mihály alelnöknek és Jármay Béla választmányi tagnak elhunytával. Pap Mihály elhunya alkalmával az Elnökség külön gyászjelentést adott ki, a ravatalra koszorút helyezett és a temetésen részt vett. Indítványozza, hogy a választmány részvétét fejezze ki a Jármay családnak. A választmány mély megilletődéssel fogadta az elnöki jelentést. Ezután jelentette az elnök, hogy Fekete Gábor kir. tábl. elnököt magas királyi kitüntetés érte. Indítványozza, hogy a választmány ez alkalomból küldjön üdvözlő iratot. A javaslatához örömmel járult hozzá a választmány. Elnök jelenti, hogy Tanács József az ülésről való elmaradását kimentette. Olvassatik a múlt ülés jegyzőkönyve. Észrevétel nélkül hitelesítetik.

Ezután M. Kovács Géza főtitkár tette meg jelentését az egyesületnek 1 havi életéről, amely szerint 6 iskolai kirándulást bonyolítottak le és Kolozsvárról 3 túristacsapatot indítottak a gyalui havasokba, az Andrássy-havasokba és a Csík-gyergyói hegyek közé. Igen szépen sikerült kirándulást rendeztek a révi Zichy-barlanghoz 600 résztvevővel. Előkészület alatt van 2 erkölcsi testületnek 6 kirándulása. Serényen folynak a budapesti E. K. E. osztály újjászervezési munkálatai. Ez osztály működését egy nagyobb szabású kirándulással fogja megkezdeni Velencébe, azután pedig Erdélybe jönek. Megkezdették a Kolozsvár környéki útjelzések felrissítését és megállapították több újonnan készíthető jelzésnek irányvonalát. Közvetítették 7 kedvezményes hirdelőfizetést és kiállítottak 4 új arcképes igazolványt.

A választmány a jelentést jóváhagyólag vette tudomásul és egyben a tisztikari tanács javaslatára határozatilag kimondották, hogy 21-ikén a Tordahasadékba kirándulást rendeznek, továbbá egy értekezletet fognak összehívni a Verespatakra és a fenséges Detonátára rendezendő kirándulás megrendezése céljából.

Merza Gyula főpénztáros tett még jelentést az egyesületi pénztár június havi forgalmáról. Ezután részletesen tárgyalták a budapesti E. K. E. osztály ügyét, majd pedig határozatilag kimondták, hogy az egyesületi muzeumban egy gyűjtőperselyt fognak alkalmazni. Főtitkár tett ezután jelentést a muzeum állapotáról és arról az örvendetes körülményről, hogy Bálint Benedek kézdí vásárhelyi tanár 122 darab kiválóan értékes tárgyat ajándékozott a muzeumnak. Választmány hálás köszönetét fejezte ki a nagylelkű adományozónak. Ezután tagfelvétel következett és még több apróbb ügy elintézése után az ülés véget ért.

Kirándulások. F. év július hó 7-én (vasárnap) az Erdélyi Kárpát-Egyesület igen szépen sikerült, nagyszabású kirándulást rendezett a gyönyörű Révi sziklaszorosban lévő híres Zichy-cseppkőbarlanghoz. A kirándulásra ez alkalommal a kolozsvári Máv. Üzletvezetőség területén lévő Altiszi Kör és annak vendégei vettek részt mintegy 600-an. Az állomásfőnökség a nagylétszámra való tekintettel kénytelen volt küiön vonatot indítani. A kirándulásnak az idő nagyon kedvezett. A kirándulást Kövesi Szarka Ákos az altiszi Kör elnöke és M. Kovács Géza E. K. E. főtitkár vezették.

